

ZÁHADNÝ MÓRIC BEŇOVSKÝ

DENÍK
SME

Streda 11. mája 2016

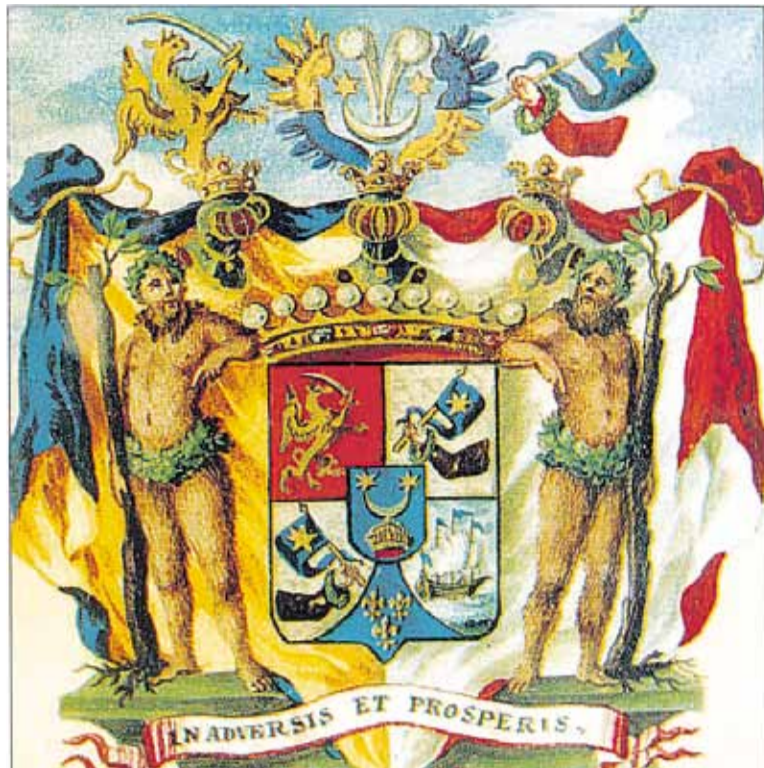

Portrét Mórica Beňovského. O jeho autenticite a autorstve sa vedú spory.

FOTO – WIKIMEDIA

Prípad Móric Beňovský

Tento rok máme dve okrúhle výročia spojené s Múricom Beňovským: v septembri to bude 270 rokov od jeho narodenia (20. september 1739) a o dva týždne uplynie 230 rokov od jeho smrti na Madagaskare (23. máj 1786). Pripomeňme si teda, kto Móric Beňovský bol a čo za svoj krátky život dosiahol.

Erb Mórica Beňovského.

FOTO – ARCHÍV V. DUDLÁKA

Zrejme nie je veľa ľudí, ktorí by sa spleťosťou svojich životných osudov vyrovnali tomuto vrbovskému rodákovi, napriek tomu je v „serióznej“ spoločnosti vnímaný predovšetkým ako dobrodruh podobný barónovi Prášilovi či českému Járovi Cimrmanovi. Toto prirovnanie je určite nefér, ale možno nie je tak úplne mimo – pretože človek, ktorý ako prvý Slovak navštívil štyri kontinenty (Európa, Ázia, Afrika, Severná aj Južná Amerika), prvý Európan, ktorý sa plavil v severnom Tichom oceáne (sedem rokov pred Jamesom Cookom), prvý človek, ktorý (zrejme) preskúmal Ostrov sv. Vavrinca medzi Čukotkou a Aljaškou, má v sebe predsa len akýsi münchhausenovský rozmer.

Pri pátraní po osudoch Mórica Beňovského sa stretávam so štyrmi mužmi, pre ktorých znamená toto meno niečo viac ako pre väčšinu ľudí. Vladimíra Dudlaka, predsedu Združenia Mórica Beňovského, navštevujem v jeho rodinnom dome v Ružinove, s diplomatom a historikom Miroslavom Musilom debatujeme v kaviarni neďaleko ministerstva zahraničných vecí, za Lubomírom Bosákom a Patrikom Kýškom, zostavovateľmi viacerých zborníkov historikov o Múricovi Beňovskom, sa vyberám do Beňovského rodiska (navyše, kde inde majú Beňovského sediaceho na zemeguli?).

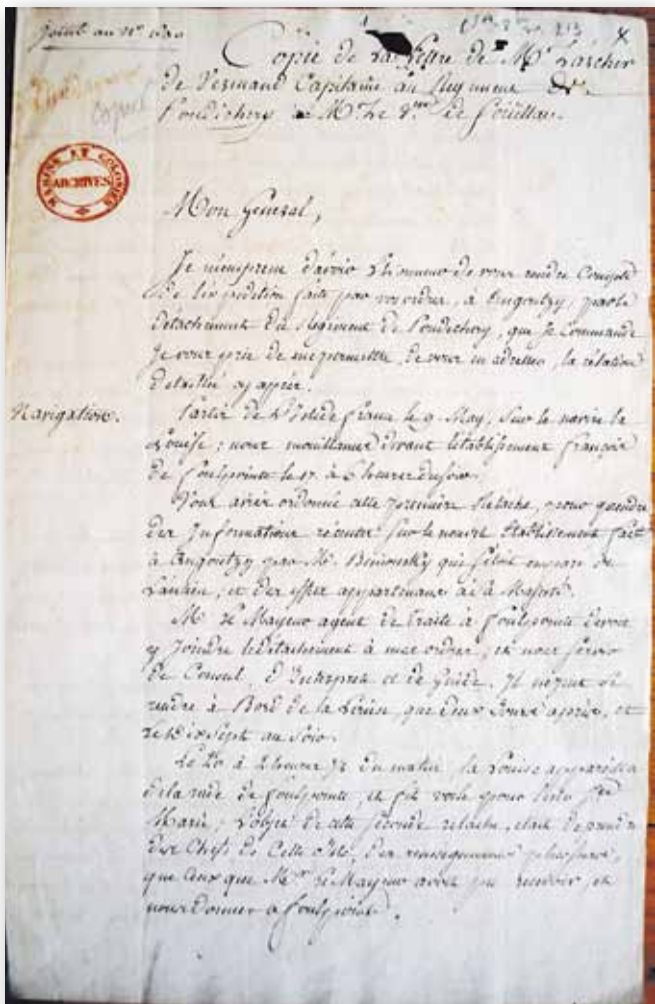
Mystifikátor

Netreba asi skrývať, že za mnohé nejasnosti a neskôr vytvorený prezieravý postoj ku grófovi Beňovskému si môže Móric sám. „Gróf Móric August Beňovský, uhorský a poľský magnát, sa narodil v roku 1741 vo Vrbovom, na dedičnom majetku svojho rodu, nachádzajúcom sa v Nitrianskej stolici v Uhorsku. Bol synom Samuela, grófa Beňovského, generála kavalérie v službách cisára, a Rózy, barónky Révaiovej, urodzenej panej a dedičnej turčianskej grófkou.“ Tak znejú prvé dve vety Beňovského *Pamäti a ciest*, písané síce v tretej

osobe, ale ich autorstvo je pripisované vrbovskému rodákovi. Zčať jednoznačným klamstvom o roku narodenia určite nie je najšťastnejšia cesta k dôveryhodnej povesti. Podľa znalcov Beňovského života sa Móric „ostaršil“ preto, aby pred francúzskym panovníkom Ludovíkom XVI. vyzeral jeho životopis dôveryhodnejšie. Po úteku z Kamčatky a príchode do Paríža, kde žiadal o podporu a poverenie založiť francúzsku kolóniu na ostrove Formóza (dnešný Taiwan), mal totiž len 26 rokov. Záznam o narodení Mórica Beňovského vo vrbovskej matrike však nepochybne hovorí o 20. septembri 1746. „Chcel si akiste pridať päť rokov veku, aby mohol predstierať predošlú vojenskú dráhu,“ vysvetľujú v doslove k Beňovskému *Pamätiam a cestám* Lubomír Bosák a Patrik Kýška. V prospech roku narodenia 1746 svedčí aj skutočnosť, že prvý manžel Beňovského matky, generál Jozef Peštvármedei zomrel v roku 1743, a Móric sa narodil až v jej druhom manželstve s plukovníkom Samuelom Beňovským, generálovým pobočníkom.

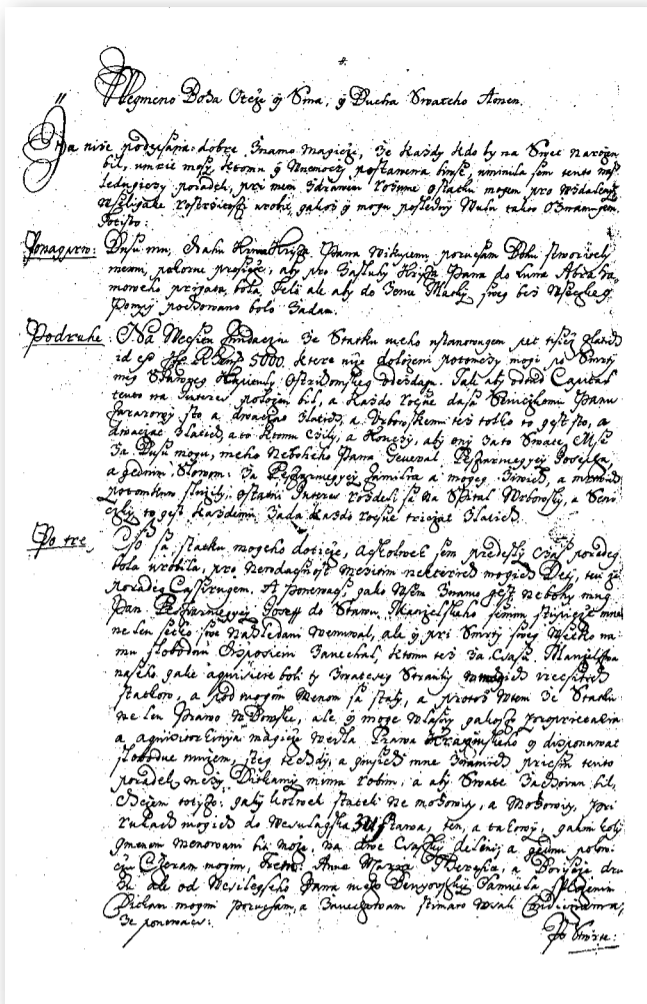
Slovák? Maďar? Poľiak?

Móric Beňovského si zvykli prisvojovať aj naši severní a južní susedia, a ak aj abstrahujeme od toho, že v 18. storočí ešte nacionalizmus nedominoval ako v devätnástom storočí, zrejme sa len ťažko dá spochybniť, že bol predovšetkým uhorským šľachticom, ktorý mal najbližšie k slovenskému pôvodu. Po jeho matke barónke Anne Rozálii Révaiovej sa zachovalo viacero slovenských písomností, o. i. aj testament z roku 1760. Samotný Móric v rokoch 1759 a 1760 študoval na paristickom gymnáziu vo Svätom Jure pri Bratislave, o čom svedčia dva zápisy. V prvom sa spomína ako uhorský šľachtic z Vrbového, v druhom je už v zázname uvedený ako „praenobilis Slavus“, čiže so slovenskou národnosťou. V už citovanej štúdiu Bosáka a Kýšku sa nachádza asi najvýstižnejšia poznámka poľského bádateľa Andrzeja Sieroszewského

Prvá strana správy kapitána L'Archera o smrti Mórca Beňovského.

FOTO - ARCHÍV V. DUDLÁKA

Testament M. Beňovského, písaný v slovenčine.

FOTO - ARCHÍV V. DUDLÁKA

Podpis M. Beňovského.

FOTO - ARCHÍV V. DUDLÁKA

Móric August Beňovský (1746 – 1786)

Dobrodruh, cestovateľ, objaviteľ, kolonizátor, kráľ Madagaskaru, uhorský gróf, brigádny generál francúzskej armády, veliteľ v poľskej povstaleckej armáde, plukovník rakúskej armády, utečenec z troch väzení (z Lubovnianskeho zámku, z ruského väzenia v Kazani a vyhnanstva na Kamčatke), spisovateľ, prvý slovenský autor svetového bestselleru. Zomrel ako 40-ročný, 23. mája 1786 na Madagaskare, zastrelený francúzskou guľkou.

Kúria vo Vrbovom, miesto, kde sa Beňovský narodil.

FOTO - JAKUB KOTIAN

na túto tému: „Najpresnejšie je vymedziť ho ako uhorského šľachtica slovenského pôvodu, ináč nepripisujúceho svojej národnosti väčší význam.“ Akceptovať takýto poľský pohľad by asi nemuselo byť náročné ani pre slovenskú verejnosť.

Útek z Uhorska

„Na začiatku Beňovského dobrodružného života je práve testament jeho matky, grófký Rozálie Révaiovej,“ hovorí Ľubomír Bosák vo svojej kancelárii vo vrbovskom úrade. Beňovského matka totiž krátko pred smrťou (1760) urobila zmeny v prospech detí z druhého manželstva. „Píše v ňom, že pre nevdačnosť svojich detí, zrejme to boli staršie deti, dcéry z prvého manželstva, mení testament,“ spresňuje Bosák. Testament je napísaný v slovenskom jazyku a uložený v štátnom archíve v Nitre. Krátko po jeho napísaní grófká umiera a onedlho ju nasleduje aj jej druhý manžel, Móricov otec Samuel. Medzi deťmi z oboch manželstiev vznikajú spory o dedičstvo. Móric ešte za otcovho života vstúpil do armády, ale v rokoch 1765 a 1766 násilne zaberá majetok švagrovi Alojzovi Bertalanfimu v Hrušove a vo Veľkých Kostolnoch, za čo je obžalovaný pred stoličným súdom v Nitre. Žaloba sa však okrem tohto zabratia majetku týkala aj poburovania, odpadlivity od viery, porušovania náboženskej disciplíny, dodáva Bosák. Nie div, že

Beňovský túto nepríjemnú situáciu rieši dezerciou a útekom na Spiš. „Hoci grófká Révaiová zmenila testament v prospech detí z druhého manželstva, v práve by asi boli deti z prvého manželstva, lebo boli potomkami po bohatom generálovi, kým deti z druhého manželstva boli po chudobnejšom dôstojníkovi. Útek na Spiš, v tom čase zálohovaní Poľsku, bol zrejme útekom pred zodpovednosťou za tieto činy voči svojim príbuzným,“ konštatuje Bosák. Opustením Uhorska v roku 1767 však Beňovský porušil panovnícke mandáty o zákaze opustiť monarchiu. Amnestiu od Márie Terézie a súhlas na návrat do vlasti dostal Beňovský až o desaťrocie neskôr, v roku 1777. O rok neskôr mu Mária Terézia udeľuje aj titul grófa a dopĺňa rodinný erb. Jej syn Jozef II. ho ešte v tom istom roku prideluje ako plukovníka k Seklérskemu pluku husárov.

Okolo sveta

Uzavretie manželstva v roku 1768 so Zuzanou Hönšchovou, dcérou bohatého mäsiara zo Spišskej Soboty, ktorá bola vtedy pod poľskou správou, bolo naddlho posledným pokojným obdobím v Beňovského živote. Nasledovali boje v radoch barskej konfederácie – čo bolo poľské odbojné ozbrojené zoskupenie namierené proti dosadenému poľskému kráľovi Stanislavovi Augustovi Poniatovskému, podporovanému ruskou cá-

rovňou Katarínou II. Veľkou. V nich padá Beňovský do zajatia, podarí sa mu však uniknúť z väzenia v Kazani a dostať až do Petrohradu, odkiaľ sa plánuje na holandskej lodi dostať do západnej Európy. Jej kapitán ho však zradil a vydal cárskej polícii. Dobrodružná línia Petrohrad (1769) – Moskva – Kazan – Ochotsk – Kamčatka – Beringov ostrov – Ostrov sv. Vavrinca (?) – Aleutské ostrovy (?) – Kurilské ostrovy – Taiwan – Macao – Maurícius – Madagaskar – Paríž – Madagaskar – Paríž – Beckovská Vieska – Viedeň – Paríž – Philadelphia – Baltimore – Londýn – Baltimore – Mys sv. Rochusa (Brazília) – Madagaskar († 1786) je fascinujúca aj v roku 2016, a ešte stále sa o nej dá veľa zaujímavého dozvedieť. Napríklad, že po ovládnutí pevnosti v Bolšerecku (1771) napísali Beňovský a jeho priatelia dva závažné dokumenty, ktoré poslali cárovnej Kataríne II. Veľkej a ktorými ešte viac vyostřili postoj imperátorky k vzbúrencom.

Nahnevaná cárovňa

Podľa príspevku Daniely Kodajovej z konferencie vo Vrbovom v roku 1996 (materiály vyšli v zborníku *Móric Beňovský, cestovateľ, vojak, kráľ*), v čase čakania na oteplenie a oslobodenie lode Svätí Peter a Pavol z ľadu v bolšereckom prístave, vznikli dva dokumenty: „Úhľadným písarským štýlom na desiatich listoch v ruštine napísané Vyhlásenie adresované senátu a cárovnej, ktoré je odvážnou obžalobou pomerov v Rusku a odmietnutím uznávať Katarínu II. za panovníčku vzhľadom na to, že zákonitý cár Pavel Petrovič bol zosadený násilím. Za autorov tejto proklamácie sú vo všetkých prameňoch zhodne označení Móric Beňovský a Ippolit Stepanov. Stepanov bol odsúdený na vyhnanstvo za príliš osvietenské návrhy, ktoré presadzoval ako člen komisie zriadenej Katarínou II. na prípravu nového zákonníka v roku 1767. Skúsenosti získané počas práce v komisii využil pri koncipovaní Vyhlásenia, ktorého formulácie

sú presné a pri hodnotení situácie v krajine výrazne kritické. Práve táto otvorená kritika pomerov bola príčinou, že Vyhlásenie, ktoré sa niekoľko mesiacov po svojom vzniku skutočne dostalo až do rúk samotnej cárovnej, sa potom stalo súčasťou súdneho spisu z vyšetrovania kamčatskej vzbury a bolo označené za prísne tajné s poznámkou, že otvárať spis a zverejniť akékoľvek údaje z vyšetrovania je viazané na priamy súhlas imperátorky. Druhým dokumentom bolo po latinsky napísané Manifestum, Anno 1771, April, ktorého autorom bol sám Beňovský,“ píše Kodajová a dodáva tak nášmu hrdinovi nečakaný rozmer.

Benjamin Franklin, rodinný priateľ

Najmenej známou v Beňovského životopise je zrejme jeho severoamerická anabáza. Móric Beňovský sa po trojročnej kolonizácii Madagaskaru vrátil do Paríža (december 1776). Tu sa bližšie zoznámil s americkým vedcom a štátnikom Benjaminom Franklinom, ktorý tam plnil úlohu vyslanca osamostatnených amerických osád. Okrem toho, že spolu hrávajú šachy, rodí sa aj projekt účasti Beňovského v oslobodzovacom boji amerických kolónií proti britskej vláde. Po neúspešnej snahe o vytvorenie americkej základne na Madagaskare vzniká zámer vytvoriť americkú cudzineckú légii z európskych vojakov – Beňovský vo Philadelphii v roku 1782 predkladá americkému Kongresu projekt légie v počte 3843 vojakov. Pre ukončenie bojov s Britmi sa však tento projekt neuskutočnil. Druhýkrát prichádza Beňovský do Spojených štátov v roku 1784 a v Baltimore, kde zakladá Spoločnosť pre obchod s Madagaskarom spoločne s firmou *Zollichoffer et Messonier*, dostáva k dispozícii loď *Intrepid*, na ktorej odpláva na Madagaskar. Manželku Zuzanu s deťmi necháva v Baltimore, kde jej po jeho tragickej smrti práve Franklin pomôže s návratom do Uhorska. Zuzana zomiera v Beckovskej Vieske v roku 1826 ako 79-ročná.

Osudný Madagaskar

Na Madagaskare bol Beňovský trikrát – najprv sa krátko zastavil v prístave Port Dauphin po úteku z Kamčatky. Jeho kolonizačný projekt, pôvodne naplánovaný pre Formózu (Taiwan), sa mení rozhodnutím francúzskeho kráľa Ľudovíta XVI. na vojensko-obchodnú misiu pre Madagaskar. Beňovský je na ostrove nečakane úspešný, domorodci ho po niekoľkých mesiacoch v októbri 1776 zvolia „do hodnosti ampansakabé alebo najvyššieho vodcu národa, kráľov, kniežat i vodcov a ľudu“ (Pamäti a cesty, II. zv., str. 166). Ovela kritičnejší sú k nemu predstavitelia francúzskej koloniálnej moci na ostrovoch Réunion a Maurícius a inšpekcia francúzskeho ministerstva námorníctva konštatuje nedostatky v jeho činnosti. Beňovský sa vracia do Francúzska, kde sa usiluje získať nezávislejšiu pozíciu pre Madagaskar, ktorý by bol naďalej zviazaný spojenectvom s Francúzskom. Krátky čas po amnestovaní Máriou Teréziou pôsobí aj v rakúskom vojsku a predkladá projekty na vytvorenie cisárskej flotily na Jadrane. Neúspechy pri hľadaní podpory niektorej z veľmocí pre nezávislý spojenecký Madagaskar ho zavedú do už spomínaného Baltimoru.

Po návrate na Madagaskar začína Beňovský budovať svoje hlavné mesto Maurítaniu. Podľa Vladimíra Dudláka „Francúzom prekážala jeho snaha o nezávislosť Madagaskaru, nevyhovovalo to ich obchodným záujmom. Beňovský si po rôznych odmietnutiach garancií zo strany mocností začal uvedomovať, že potrebuje silného spojenca, a postupne menil svoj vzťah k Francúzom. Napísal list na Maurícius, že akceptuje francúzske požiadavky, a ponúkal im spojenectvo. List však zrejme obišiel tretnú výpravu francúzskych ostroželcov, ktorú v roku 1786 na Madagaskar vyslal maurícijský guvernér a počas bojov s nimi Beňovský zahynul.“ Vo veku necelých 40 rokov.

Róbert Kotian

Beňovský vedel presvedčiť svoje okolie

O slovenskom grófovi, francúzskom generálovi, cestovateľovi, autorovi svetového bestselleru, ruskom zajatcovi a madagaskarskom kráľovi hovorí Vladimír Dudlák, predseda Združenia Mórica Beňovského.

Kde všade ste sledovali osudy Mórica Beňovského?

Bol som v Poľsku, kde existuje aj nadácia Mórica Beňovského, v Budapešti, kde je spoločnosť malgašsko-madarského priateľstva, na Mauríciu, kde sú veľké archívy s originálnymi rukopismi, listami, ktoré Beňovský písal z Madagaskaru do hlavného sídla francúzskej kolónie na Mauríciu. Tiež rád chodievam na Madagaskar.

Reportáž Českej televízie o Beňovskom sa začala slovami: „Česi si museli vymyslieť Járu Cimrmana, Slováci ho mali, iba na neho zabudli.“ Je to možno trochu prehnané, ale isté racionálne jadro by som v tom videl. Vy nie?

To prirovnávanie je trochu bulvárne, pretože Beňovský je reálna historická postava, o ktorej stále nachádzame nové informácie. Ale treba povedať, že väčšinu fikcií o Beňovskom si vymyslel on sám – napríklad sfalšoval aj svoj rodný list a pridal si päť rokov, aj účasť v sedemročnej vojne. Je veľmi nepravdepodobné, že by v nej bojoval ako dvanásťročný.

Dnes sa o roku narodenia 1746 nepochybuje, hoci sa dá stretnúť aj s rokom 1741.

O Beňovskom sa dočítate v národných archívoch v Japonsku, v Číne, Amerike, Francúzsku, Poľsku, na Slovensku, len ruské archívy sú zo strany našich historikov zatiaľ nepreskúmané. Rusi o ňom majú veľa informácií, pretože ešte pol roka po jeho úteku stále skúmali, ako sa mu to podarilo. Robili nápravné opatrenia na Kamčatke, lebo pochopili, že je to ich slabé miesto. Beňovský mal navigáciu z Kamčatky a severného Pacifiku až po miesta, ktoré patrili Portugalcom, Číňanom, Holanďanom. Cárková Katarína II. ho vnímala ako hrozbu, lebo mal know-how na to, ako sa doplaviť do neznámych vôd severného Pacifiku.

V čom sa Beňovský presadil ako výnimočná osobnosť?

Určite to bolo počas jeho pôsobenia na Madagaskare. Založil tu vojensko-obchodnú základňu a vybudoval si pozitívny vzťah k domorodcom. Tí ho vymenovali za svojho kráľa kráľov.

Na svoju stranu si vedel získať mnohých – vyhnancov na Kamčatke, domorodcov na Madagaskare, ale aj Benjamina Franklina či Georgea Washingtona. Zrejme vedel komunikovať s ľuďmi.

Mal v sebe schopnosť, že vedel druhých strhnúť, bol zápalistý prezentátor. Vedel presvedčiť o svojich zámeroch ľudí okolo seba. Presvedčil Franklina, Washingtona, Ľudovíta XV. aj XVI. V misiách na Madagaskar ho podporili Francúzi i Američania.

Obchodoval aj s otrokmi? Informácie o tom sa rôznia.

Otrokárstvo bolo v tom čase normálne, bežný štandard, obchod s otrokmi robili v období kolonizácie nového sveta všetci. Podľa mojich

“ Väčšinu fikcií o Beňovskom si vymyslel on sám.

informácií však Beňovský, keďže tamojších obyvateľov potreboval, pred obchodom s otrokmi uprednostňoval iný spôsob – ja vám dám tovar a vy si zaň zoženiete otrokov na iných ostrovoch. Aj preto bolo otrokárstvo silné aj na ostrovoch ako Réunion či Maurícius.

Málokto zrejme vie, že Beňovský bol aj autorom svetového bestselleru, ktorým sa stali jeho Pamäti a cesty. Ako vnímate túto knihu v dobovom kontexte?

Beňovský vtedy nemal úmysel napísať román, táto kniha vznikla ako jeho referencia. Už počas cesty na Kamčatku si začal písať denník a týmto textom chcel presvedčiť nejakého panovníka či mocnosť, že má skúsenosti s kolóniami, moreplavbou, s vyjednávaním i s bojom. Vlastne písal svoje curriculum vitae, ktoré malo slúžiť na jeho reklamu.

Je to teda aj marketingový text?

Áno. Túto knihu, ktorá u nás naposledy vyšla v roku 2006, treba čítať aj s vysvetleniami a poznámkami a záverečnou štúdiou Ľubomíra Bosáka a Patrika Kýšku, aby ste lepšie vnímali kontext. To, že utiekol z Kamčatky, precestoval severný Pacifik, dostal sa až do Macaa a na Madagaskar, potvrdzujú aj iné zdroje, nielen jeho vlastný denník. Pamäti vyšli prvýkrát v roku 1790 a po celé 19. storočie inšpirovali viacero autorov.

Na to, aby sa kniha stala bestsellerom, nemôže stačiť len sebareprezentatívna línia, ale musia byť v nej aj zaujímavé informácie a príbehy. Čím zaujala čitateľov?

FOTO – JAKUB KOTIAN

Vladimír Dudlák (1964)

Profesionálnym zameraním projektový manažér. Riaditeľ neziskovej organizácie Združenie Mórica Beňovského. Venuje sa organizovaniu expedícií, vysokohorskej turistike, filmovej tvorbe, dokumentaristike a histórii. V období 1998 - 2009 nakrútil niekoľko cestovateľských filmov najmä z krajín Ázie a Južnej Ameriky. Od roku 2010 sa intenzívne venuje bádaniu a téme Mórica Beňovského. Na Madagaskar zorganizoval osem bádateľských expedícií s cieľom pátrať po Beňovského pozostatkoch. Počas nich nakrútil päť filmových dokumentov.

Je to v podstate cestopis v troch dieloch. V 1. zväzku píše o strastiach putovania na Kamčatku, o vyhnanstve v Bolšerecku až po oslobodenie a prípravu na útek z Kamčatky. V druhom zväzku píše, ako sa plavia z Kamčatky, o rôznych nástrahách plavby v severnom Pacifiku až po prístátie v Kantone v Číne, príchod do Francúzska a poverenie založiť francúzsku kolóniu na Madagaskare. Tretí zväzok obsahuje spomienky na výpravu na Madagaskar, jeho pôsobenie na ostro-

ve a zvolenie do hodnosti *ampansakabé* alebo najvyššieho vodcu národa, kráľov, kniežat a ľudu. Je to veľmi zaujímavá kniha, ktorá nás preniesie do tej doby, do kontextu vzťahov vtedajšieho sveta. Je zaujímavá aj z cestopisného hľadiska. Treba zdôrazniť, že Beňovský, ako autor slovenského pôvodu, napísal knihu, ktorá bola preložená do celého sveta, kde sa vydáva a číta nepretržite 226 rokov. V tomto ho žiaden iný slovenský autor neprekonal. (rk)

Katarína

Dostal sa Mórica Beňovský až na Aljašku? Bol v Severnej Amerike dva či tri razy? Bojoval pri americkom meste Savannah on alebo jeho brat František? Zhovárame sa s diplomatom, spisovateľom MIROSLAVOM MUSILOM, okrem iného spoluautorom knihy *Madagaskarský denník*.

Útek z vyhnanstva na Kamčatke bol jedinečná vec – bez obrovskej podpory viacerých vyhnancov nepredstaviteľný.

Beňovský dokázal zmobilizovať restancov v Bolšerecku natoľko, aby sa zorganizovali, zaútočili na pevnosť, zmocnili sa lode a pustili sa na plavbu do neznáma, na lodi, ktorá vôbec nebola na takú plavbu pripravená. Podľa viacerých zdrojov boli v Bolšerecku sústredení tí poprední dôstojníci, šľachtici, ktorí vlastne pripravili puč proti cárovnej Kataríne II. Beňovský ich vedel presvedčiť práve tým, že sa tváril, aký je zapojený do sprisahania proti

FOTO – FOTOLIA, GRAF: SME

Svetobežník Móric Beňovský

1. Zo Spiša do Poľska

Svojou prchkosťou si Beňovský vedel rýchlo narobiť nepriateľov a z monarchie, kde boli naňho uvalené žaloby, zutekal na Spiš, ktorý v tom čase v rámci „zálohu“ patril k Poľsku. Tam sa pridral na stranu barskej konfederácie, ktorá bojovala za slobodu Poľska proti proruský orientovanému poľskému kráľovi. Raneného Beňovského sa ujala rodina Honschovcov. Začiatkom roku 1768 sa oženil s ich dcérou Zuzanou. Opäť sa však zapojil do bojov a ako špióna ho uväznili na hrade Stará Ľubovňa.

2. Vyhnaný na Kamčatku

Po úteku sa Beňovský opäť zapojil do bojov, pre protiruské aktivity ho poslali do vyhnanstva na Kamčatku. Pút tam mu trvala celý rok.

3. Plavba po severnom Pacifiku

Beňovský na Kamčatke dokázal zjednotiť väzňov a podniknúť vzburu, ukradli loď Sv. Peter a Pavol, plavili sa v severnom Pacifiku a preskúmali západné pobrežie Aljašky. Neskôr sa dostali do čínskeho Macaa.

4. Návrat do Francúzska

S povestou odvážneho moreplavca sa Beňovský triumfálne vracia do Francúzska, kde dostáva poverenie od Ludovíta XV. na cestu na Madagaskar.

5. Kráľ Madagaskaru

Tu si ho miestni králi zvolili za „kráľa kráľov“ čiže im nadradeného. Beňovský medzi tamojšími ľuďmi zanechal spomienku ako významný človek, ktorý staval cesty, prístav a podporoval obchod.

6. S Franklinom v Paríži

Po návrate do Európy mal Beňovský obrovské množstvo plánov a aktivít. Vo Francúzsku sa dostal do kontaktu s Benjaminom Franklinom, ktorý bol vyslancom Spojených štátov v Paríži a chcel napríklad zorganizovať légiiu, ktorá by sa pridala k boju amerických kolónií za nezávislosť. Franklin napísal Beňovskému pre prezidenta Washingtona aj srdečný odporúčajúci list.

7. Americká revolúcia

Beňovský sa krátko zúčastnil aj na americkej revolúcii. Stále sa však túžil vrátiť na Madagaskar, skúšal získať vyslanie tak z Ameriky, ako aj z Francúzska či z Rakúska. Nakoniec sa mu podarilo vyraziť z Baltimoru ako spoločníkovi anglických a amerických obchodníkov.

8. Posledný boj

Po návrate na Madagaskar Beňovský už ako veľkokráľ zakázal obchod s otrokmi na ostrove, čím si pohneval francúzskych otrokárov, ktorí nahuckali guvernéra, aby dal Beňovského zlikvidovať.

(spracovala Zuzana Uličianska)

II. si vydýchla až po Beňovského smrti

Katarína II. Otázne však je, ako blízko sa dostali k americkým brehom.

Tvrdenia o tom sa rôznia, v knihe Pamäti a cesty sám Beňovský píše o Beringovom ostrove. Bolo to reálne?

Keď sa časť jeho posádky vzbúrila, tak troch z nich dal zbíchať a vysadil na jednom z ostrovov. Práve jeden z nich, Izmajlov, sa neskôr stretol s kapitánom Cookom počas jeho plavby severným Tichým oceánom a potvrdil Cookovi, že boli vysadení na Aleutách. Keďže Beňovský nemal presné zameriavacie prístroje, nie je isté, na ktorých z tých ostrovov bol, ale rozhodne sa priblížil k brehom Aljašky.

Prečo išiel na sever? Nebolo logické ísť smerom na juh?

Možno hľadal najbližšie pobrežie, lebo loď Sv. Peter a Pavol nebola vybavená na plavbu po otvorenom mori. Mal šťastie, že s ním bol skúsený námorný kapitán Čurin, s ktorým sa neskôr doplavil až po Ostrov sv. Vavrinca, na Kurily, na japonské ostrovy, postupne aj na Taiwan a neskôr do Macaa.

Čiže tvrdenie, že sa skutočne plavil v severnom Tichom oceáne, priblížil k brehom Aljašky a doplavil až do Macaa, sa dá vnímať ako realita?

Ako realita potvrdená najmä ruskými autormi, ktorí sa mu venujú. Tí

sú v podstate hrdí, že vďaka Beňovskému prvýkrát loď s takou nízkou tonážou dokázala prejsť zo severného Pacifiku až dole k Číne a vytvorila akýsi ruský rekord.

Aký bol ruský postoj k Beňovskému po jeho úteku z Kamčatky? Poznaním situácie na Kamčatke a plavbou v severnom Pacifiku boli zrejme jeho skúsenosti cenné pre iné krajiny. Niektoré informácie vraj ani nechcel prezradiť.

Po obsadení pevnosti urobil diplomatický ťah tým, že spolu s inými vyhnancami napísal manifest, ktorý poslali Katarína II., v ktorom poukázali na biedu a zotročenie chudobných ľudí v Rusku. Tento manifest dosahoval úroveň neskorších dekabristov. Preto Katarína II. žiadala ich prísne potrestanie a vypísala aj odmenu za každého živého alebo mŕtveho utečenca. Stali sa pre ňu akútnym nebezpečenstvom a niektorí autori píše, že si vydýchla, až keď sa dozvedela o Beňovského smrti.

Pre bežného záujemcu o históriu môžu byť najväčším prekvapením asi Beňovského kontakty s Benjaminom Franklinom, Georgeom Washingtonom a jeho pobytu v Severnej Amerike. Nejasností o tomto období je však viac, napríklad koľkokrát bol v Amerike a či sa zúčastnil na bojoch pri meste Savannah

spolu s poľským revolucionárom Kazimierzom Pulaským.

Vyzerá to tak, že prvý spomínaný pobyt v Spojených štátoch v roku 1779 sa netýka Mórca Beňovského, ale jeho brata Františka. Móric v tom čase pripravoval projekt obchodnej a vojenskej rakúskej flotily v Terste. Naozaj bol v tom čase asi vo Viedni. Jeho druhý pobyt v roku 1782 je autentický, mám dokumenty, korešpondenciu priamo medzi Washingtonom a Beňovským. Vyzerá vysoko pravdepodobne, že Beňovský navštívil Washingtona v jeho hlavnom stane, ktorý bol vtedy v Newburghu. Mám aj pochvalné listy, ktorými George Washington a minister vojny Lincoln ocenili Beňovského projekt vytvoriť v Európe légiiu, ktorá príde na pomoc Amerike.

Ktorý Beňovský teda bojoval proti britským jednotkám pri meste Savannah?

Logicky to mohol byť jedine František, pretože mám doložené, že na Kongres zapôsobil Františkov list, ktorý vysoko pravdepodobne koncipoval Móric. Kongres odsúhlasil, aby mu dali tisíc dolárov a koňa. František preto išiel za Pulaským. Máme svedectvo Pulaského lekára, podľa ktorého Pulaski zomieral v blízkosti svojho priateľa Beňovského. Zrejme to bol František.

V jeho životopise sa spomínajú stretnutia a šachové partie s Ben-

FOTO – ARCHÍV M. MUSILA

jaminom Franklinom, ktorý sa stal dokonca ich rodinným priateľom. Trochu prekvapujúce pri takých odlišných postavách.

Podľa niektorých zdrojov tomu pomohli slobodomurárske kruhy. Franklin bol americký vedec a politik pôsobiaci vo Francúzsku ako americký vyslanec. Beňovský sa v tom čase stretával s Kazimierzom Pulaským a uvažoval o získaní záujmu Ameriky o protibritskú základňu na Madagaskare. Neskôr uvažoval aj o vytvorení cudzineckej légiiu, naverbovanej v Európe, ktorá by sa zapojila do amerického boja za nezávislosť. Franklin bol v tom čase v Paríži dosť izolovaný, takže sa zblížil s celou Beňovského rodinou.

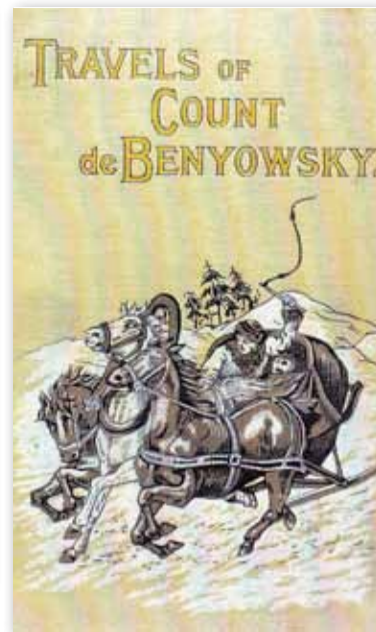
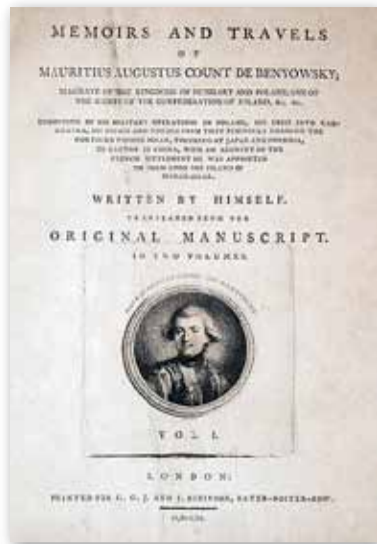
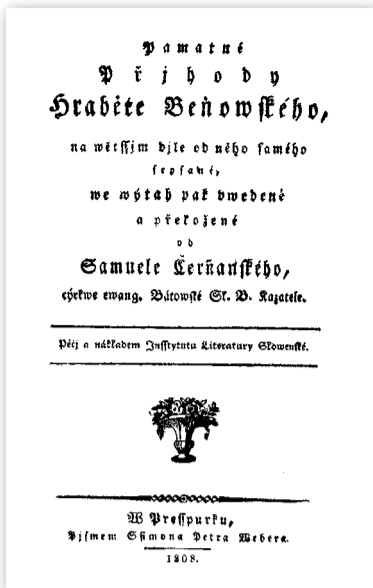
Miroslav Musil (1950)

Slovenský diplomat, historik, publicista, scenárista, cestovateľ a spisovateľ literatúry faktu. Pôsobil o. i. ako spravodajca misie OSN na okupovaných arabských teritóriách, generálny tajomník Slovenskej misie UNESCO pri ministerstve zahraničných vecí či riaditeľ Slovenského inštitútu pri veľvyslanectve SR v Ríme. Napísal knihy: *Potulný rytier národov* (1994), *Návraty do Polynézie – po stopách M. R. Štefánika* (1996), *Madagaskarský denník: s kráľom zo Slovenska cez tri oceány* (1997, obe s F. Kelem).

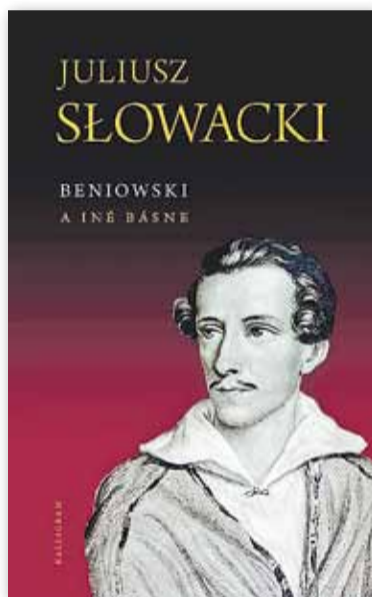
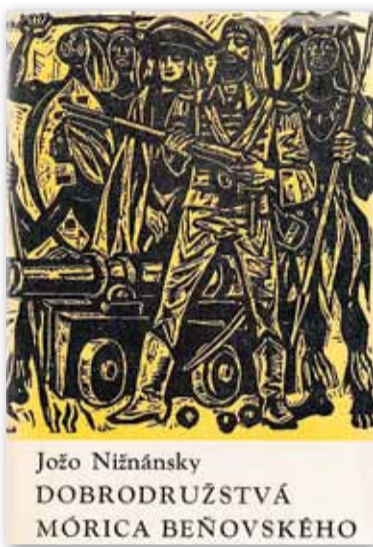
Prečo sa Beňovský zamerl na Madagaskar?

Na úteku z Kamčatky zamieril na ostrovy Aleuty a Kurily, ktoré boli málo zmapované. Pred ním tam došiel len Bering na pokyn Petra Veľkého, takže sa zdá, že naozaj ako prvý opísal Ostrov sv. Vavrinca a priblížil sa neskôr k japonským brehom. Takisto ostrov Formóza (neskorší Taiwan) bol v Európe len málo známy. Aj preto Formózu zmapoval a keď sa dostal k Ludovítovi XV., tak sa mu ponúkol, že tam vybuduje francúzske kolóniu, ale Francúzi mali záujem o ostrov Madagaskar, križovatku na ceste do Indie.

(rk)

Rôzne vydania Pamäti a ciest Mórica Beňovského.

Literárne spracovania života Mórica Beňovského.

Vivat Beňovský! (1975) Zrejme najvýpravnejší slovenský seriál od vynájdenia televízie. Beňovského stvárnil Jozef Adamovič. FOTO - TASR

Beňovský v dielach iných autorov

Román *Dobrodružstvá Mórica Beňovského* od Joža Nižnánskeho a trinásťdielny televízny seriál *Vivat Beňovský!* s Jozefom Adamovičom v hlavnej úlohe – to sú zrejme dve diela, ktoré prídu na um väčšine čitateľov, ktorí sa s menom tohto slovenského vojaka, cestovateľa a kráľa Madagaskaru už stretli. Menej povrchné štúdium a viacero stretnutí s jeho „fanúšikmi“ však vykresľujú Beňovského ako postavu inšpirujúcu nemalo historikov, spisovateľov a iných umelcov z celého sveta.

Pamäti

Základným dielom o živote Mórica Beňovského sú jeho vlastné *Pamäti a cesty*, napísané po francúzsky, ktoré vyšli prvýkrát v anglickom preklade v roku 1790 v Londýne, štyri roky po jeho smrti pod názvom: *Memoirs and Travels of Mauritius Augustus Count de Benyowsky: Consisting of His Military Operations in Poland, His Exile into Kamchatka, His Escape and Voyage from that Peninsula through the Northern Pacific Ocean, Touching at Japan and Formosa, to Canton in China, with an Account of the French Settlement He Was Appointed to Form upon the Island of Madagascar*. Viacerí znalci Beňovského života sa nazdávajú, že Pamäti napísal v rokoch 1780 - 1784 počas svojho pobytu v Uhorsku, v Beckovskej Vieske, ešte pred odchodom do Ameriky

v roku 1784. Krátko po tomto úspešnom vydaní vyšli Beňovského pamäti v rôznych jazykoch – vo francúzskom (1790), nemeckom (1790), holandskom (1791), švédskom (1791) či poľskom (1797) a stali sa svetovým bestsellerom, ktorý odvtedy žiaden slovenský autor nenapodobnil.

Historici

V 19. storočí sa začínajú prvé pokusy historikov o verifikáciu jeho Pamäti a o odlíšenie faktov od fikcie, s ktorou Beňovský vo svojom marketingovom cestopise až tak veľmi nešetril. V Poľsku a Maďarsku, ktoré si prisojujú tohto uhorského šľachtica, vyšli doteraz desiatky publikácií s témou Mórica Beňovského. V publikácii *Vrbové a Beniowski – stručná história mesta a životopis jeho najslávnejšieho rodáka* (autori Ľubomír Bosák a Patrik Kýška) sa uvádza viacero poľských, maďarských či ruských historikov. Za zmienku určite stojí aj Američan David Griffiths a dvaja Japonci Mizuguchi Shigeo a Numeta Jiro. Slovenská historická monografia o Beňovskom nejestvuje, hoci čiastkové štúdie o ňom v minulosti pripravili Rudof Skukálek (1967), práca Ruda Brtáňa ostala v rukopise, pokus Pavla Sedláka o monografiu ostal nedokončený. V samotnom Vrbovom sa doteraz uskutočnili dve vedecké konferencie o Móricovi Beňovskom, ktorých výsledkom boli aj zborníky referátov. Prvú organizovala Matica slovenská

v roku 1996 (materiály vyšli v zborníku *Móric Beňovský, cestovateľ, vojak, kráľ*), výsledkom druhej bol zborník *Beňovský – legenda a skutočnosť* (Vrbové, október 2006, zostavovatelia Ľubomír Bosák a Patrik Kýška).

Beňovský vo svetovom umení

Príbeh Mórica Beňovského sa stal inšpiráciou pre množstvo umeleckých diel, od románov až po muzikál. Už dva roky po vydaní jeho Pamäti napísal divadelnú hru *Graf Benjowsky* Goetheho švager Christian August Vulpius. Oveľa väčší záujem obecnstva však vyvolala hra Augusta von Kotzebua *Gróf Beniowski alebo sprisahanie na Kamčatke*, prvýkrát uvedená v roku 1794 v Hamburgu. S úspechom ju hrali po celej Európe niekoľko desaťročí. Móric Beňovského medzi najslávnejšími utečencami (medzi ktorých patrili napríklad Lót, Mojžiš, Mohamed či Rousseau) spomína vo svojom diele *Idey* (1826) aj nemecký romantický básnik Heinrich Heine. Takisto veľký poľský básnik Július Słowacki napísal básnickú poému *Beniowski* (1841), dodnes prekladanú.

Beňovský na Slovensku

Ako prvý na Slovensku vyšiel zveršovaný román maďarského spisovateľa generála Józsefa Gvadániho s názvom *Opis života uhorského kavalistu Pavla Rontóa a grófa Mórica Beňovského* (vydané v Komárne a v Bratislave v roku 1793). Beňovského cestopis,

“ V tomto roku očakávame dve diela venované Móricovi Beňovskému.

Jožo Nižnánsky (1903 – 1976), autor najväčších slovenských bestsellerov. Okrem *Dobrodružstiev Mórica Beňovského* (1933) napísal aj *Čachtická pani* (1932), román o Alžbete Bátoriovej.

FOTO - ANTON ŠMOLÁK

skrátenej pod názvom *Pamätne príhody hrabäte Beňowského...*, vyšiel prvýkrát v slovenskom jazyku v roku 1808 v Bratislave. Do roku 1933 vyšlo ešte niekoľko spracovaní osudov vrbovského rodáka, ale skutočný boom nastal až vydaním románu Joža Nižnánskeho *Dobrodružstvá Mórica Beňovského* v pražskom vydavateľstve Leopolda Mazáča. Odvtedy vyšlo niekoľko vydaní Nižnánskeho románu, v roku 1971 v Tatrane v 50-tisícovom náklade. Za zmienku určite stojí *Madagaskarský denník* (1997), napísaný cestovateľom Františkom Kelem a diplomatom Miroslavom Musilom, v ktorom zaznamenali svoje zážitky z cesty po Madagaskare. V roku 2006 vydalo vydavateľstvo Lúč Beňovského *Pamäti a cesty* vo dvoch zväzkoch – a záujemca o svet podľa Beňovského tak dostal skvelú príležitosť oboznámiť sa so svetovým bestsellerom slovenského autora. Televízny seriál *Vivat Beňovský!*, nakrútený v slovensko-maďarskej koprodukcii, uvideli diváci prvýkrát v roku 1975. Jeho režisérom bol Igor Ciel, scenár napísali Pavol Sobota a György Lendvai. Podľa mojich informácií možno ešte v tomto roku očakávať dve diela venované Móricovi Beňovskému – monografiu píše už spomínaný diplomat a spisovateľ Miroslav Musil, preklad ruskej knihy autora Leva Demina *Beňovskij, katoržník imperator*, pripravuje Vladimír Dudlák, predseda Združenia Mórica Beňovského. (rk)

Móric August Beňovský

Gubernátorova smrť

Ukážka z pamätí Mórica Beňovského nám naznačuje, prečo sa z nich stal bestseller: strhujúci dobrodružný príbeh vyzrávaný hutným jazykom, mal všetky predpoklady na úspech. Úryvok sa odohráva na Kamčatke, kedy gubernátor Nilov odhalil prípravu vyhnancov na útek.

Kapitola 27

Gubernátor posielala jednotky, aby mu priviedli grófa. Vyhnanci sa postavili na odpor a ich udatnosť a vojenská zručnosť im s pomocou šťastných náhod umožnila ovládnuť pevnosť. Pri útoku je zabíjaný gubernátor Nilov.

O piatej večer (26. apríla 1770) prišiel k mojim dverám desiatnik so štyrmi granátnikmi a vyzval ma, aby som v mene cárovnej otvoril. Žartovne som mu odpovedal, že klame a že jeho cárovna by nikdy nemohla poctiť takého smiešneho muža ako on svojimi príkazmi. Ale dodal som, že ak sa bude správať slušne, mohli by sme sa dohodnúť podobrotky. Gubernátor, ako odpovedal, ho upovedomil o mojom sľube, že ho budem nasledovať, a na základe toho mal urobiť všetko, čo budem žiadať. Navrhol som mu, aby vstúpil sám, dal si so mnou pohárik a vzal listiny, ktoré bolo potrebné odovzdať gubernátorovi. Súhlasil, no len čo vstúpil, ocitol sa oproti piatim pištoľiam, ktoré boli namierené na jeho hrud' s výstrahou, že ak otvorí ústa, zomrie. Odviedli ho do mojej izby a ja som mu položil niekoľko otázok o všetkom, čo sme potrebovali vedieť. Potom som mu nariadil, aby menovite po jednom zavolať svojich vojakov a pozval ich na pohárik. Poslúchol, a tak som sa zmocnil jednotky, ktorú som dal poviazať a odvieť do pivnice.

Prvý útok

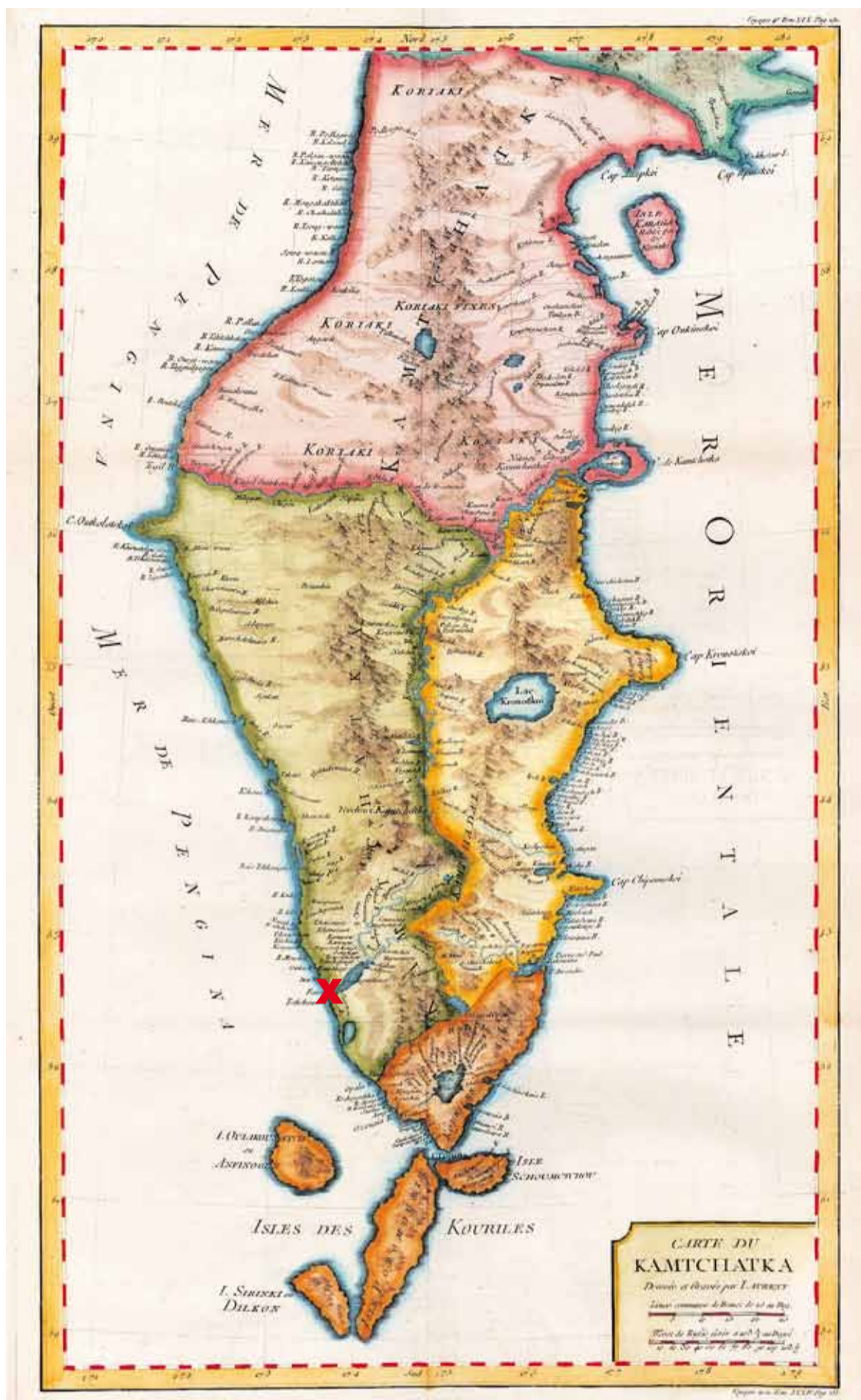
O deviatej som sa dozvedel, že okolo bystriny videli pochodovať od-

diel. Postavil som sa na čelo Wyndblathovho oddielu, a keď som sa k nim blížil, zakričal som, aby sa nepokúšali prejsť. Odpovedali viacerými výstrelmi z mušket. Ja som zasa nariadil strieľať na tých, čo boli najbližšie. Traja padli a ostatní vojaci ostali nehybne ležať, s tvárou prilepenou k zemi. No všimol som si, že dôstojník poslal jedného muža do pevnosti, určite so žiadosťou o posily. Poslal som niekoľkých mužov na výzvedy. Nič sme nezbadali až do jednásť hodiny, keď som sa dozvedel o blížiacich sa jednotkách, ktoré mali prekvapiť náš zadný voj, a že zo zvukov sa dá predpokladať, že majú delo. Prikázal som pánu Wyndblathovi, aby udržoval v odstupe oddiel pri bystrine, pridal som sa k stredovému oddielu a následne som sa blížil k nepriateľovi. Skôr, ako som sa k nemu dostal, som zbadal prichádzať so zbraňami pána Stepanova, ktorý sa ledva držal na nohách, a nestihol mi povedať viac ako to, že so mnou prišiel prežiť alebo umrieť. Za toto rozhodnutie si u mňa vyslúžil úctu; lebo hoci tento úbohý muž ledva stál, urobil všetko, čo bolo v jeho silách, aby podporil ostatných.

Keď sme sa dostali do vzdialenosti päťdesiatich stôp, veliaci dôstojník na nás zakričal, aby sme sa vzdali, a pohrozil nám, že ak odmietneme, nebude nás šetriť. Odpovedal som mu, že by bolo vhodné predovšetkým vedieť, za akých podmienok, a on sa ma spýtal, aké sú tie moje. Náš rozhovor nás priviedol až do vzdialenosti pätnásť stôp od nepriateľa, z tejto vzdialenosti sme začali strieľať a naši protivníci boli od prvého výstrelu takí zastrašení, že nechali kanón na mieste a utiekli rýchlo k lesu.

Útok na pevnosť

A vtedy urobil dôstojník veľmi vážnu chybu, lebo keby sa bol stiahol smerom k pevnosti, neboli by sme sa ho mohli zmocniť. Táto chyba vo mne vzbudila nádej. Stačila mi polhodina, aby som zhromaždil svojich ľudí. Použil som delo a strieľal som do jednotky za bystrinou a moja strela, hoci bola len do vzduchu, im zabránila v tom, aby sa postavili, a tak som sa mohol bez prekážok dostať k pevnosti. Keď nás strážna hliadka videla s delom, považovali nás za oddiel a spýtali sa, či privádzame aj väzňov. Jeden z našich prisvedčil. Na základe tejto odpovede stráž spustila most, tak sme odhodlane vstúpili; a keďže tu strážilo len dvanásť mužov, veľmi rýchlo sme si s nimi poradili. Zatiaľ čo sa časť našich priateľov vybrala oslobodiť kazematy, dal som zdvihnúť padací most a postavil som k nemu stráž. Po prijatí týchto opatrení som počul z dvora streľbu a videl som svojich druhov pripievňovať nálož k vnútornej bráne a bez uváženia som sa rozhodol prejsť oknom. Keď ma uvidela pani Nilovová a jej deti, úpenlivo ma žiadali o ochranu a zaprisahali ma, aby som zachoval život manžela a otca. Bežal som do gubernátorovho bytu a zaprisahal som ho, aby šiel do izby svojich detí, a tak si zachránil život; ale povedal mi, že najprv ma chce zniesť zo sveta, a odrazu na mňa vystrelil z pištole a zranil ma.

Mapa Kamčatky z roku 1760. Krížik označuje osadu Bol'sherek, kde sa Beňovský s vyhnancami nachádzal.

FOTO - WORLDMAPIA

Gubernátor

Napriek tomu som sa snažil zachrániť mu život a naďalej som mu vysvetľoval, že akýkoľvek odpor je márný a má sa stiahnuť. Jeho žena a deti mu padli k nohám, no zbytočne. Vrhol sa na mňa, chytil ma za krk a nenechal mi inú voľbu, ako zomrieť alebo mu do tela vraziť meč. Vtom vybuchla nálož a ja som zbadal oddiel na čele s pánom Panovom. Vyzval gubernátora, aby ma pustil, ale nič nedosiahol, preto ma vyslobodil výstrelom do gubernátorovej hlavy.

V tejto osudnej chvíli mi pani Nilovová padla k nohám, jej dcéry omdleli a mňa pomaly opúšťali všetky sily. Už som strácal vedomie, keď ma pán Panov donútil opustiť byt a uistil ma, že sa postará o pani Nilovovú a celú jej rodinu. Naliehal, aby som sa spojil s časťou našich priateľov, ktorí ešte bojovali. Zišiel som do dvo-

ra. Do očí mi udrel ďalší výjav. Bol plný mŕtvych a zranených, od ktorých som sa dozvedel, že naši druhovia sa práve pokúšajú o dobytie podzemnej chodby, kde sa ukryli nejakí ľudia. Naliehali, aby som sa poponáhľal zachrániť týmto nešťastníkom život, a viedli moje kroky k bašte, pod ktorou bol bunker.

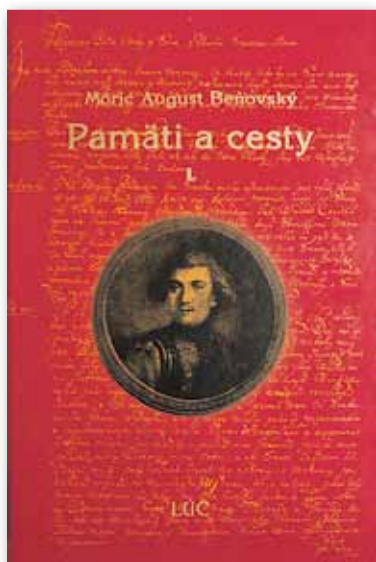
Kozáci

Zrazu sme začuli výstrel z pušky a krik, ktorý ohlasoval nepriateľov. Po tomto útoku nasledovali pravidelné výstrely, čo nás presvedčilo o tom, že ich pôvodcami neboli naši rozptýlení priatelia. Bežali sme teda k našej stráži, ktorá neprestávala kričať: „Nepriateľ!“ Keď sme k nej došli, z ohrady sme videli početnú jednotku kozákov, ktorí sa pripravovali na útok. A tak som poslal pána Wyndblatha s príkazom pozbierať všetkých našich priateľov a nechať

len štvorčlennú hliadku, aby strážila vojakov v kazematách. Boli sme veľmi šťastní, keď sme zistili, že kozáci mali len krátke rebríky, a že tmavá noc im neumožnila rozpoznať slabé miesta pevnosti. Ich neustála paľba nám pomáhala zamieriť na nich delá a v priebehu dvoch minút sme zabili štrnásť mužov, zatiaľ čo na našej strane nebol ani jeden zranený. Keď sa vrátil pán Wyndblath s dvadsiatimi dvoma z našich spoločníkov, vyniesli sme na plošinu dve delá. Dva výstrely stačili na rozptýlenie útočníkov.

Keď sa vzdialili, začali sme z obavy z druhého útoku vynášať a nabíjať delá z námestia. Potom sme z dvora a bunkrov povynášali mŕtvych a o tretej ráno bolo všetko v tom najlepšom možnom poriadku.

(úryvok z knihy Pamäti a cesty I, vyd. Lúč, Bratislava 2006)

Svetové osobnosti a Móric Beňovský

Do života Mórica Beňovského zasiahlo viacero významných svetových osobností, aj keď nie vždy pozitívne. Beňovského dobrodružné osudy a životná cesta okolo sveta fascinuje nielen „sprievodnými“ aktivitami, ale už samotným rozsahom. Nemenej fascinujúci je zoznam osobností, ktorých cesty sa skrížili s jeho cestami

Kazimierz Pulaski (1745 – 1779)

Poľský šľachtic a vojenský veliteľ, bojovník Barskej konfederácie a americký generál, bojovník za nezávislosť Poľska a USA. Móric Beňovský a Kazimierz Pulaski boli spolubojovníci a blízki partneri v Barskej konfederácii (1768 – 1772), kde bojovali proti snahám Ruska – Kataríny II. Veľkej a poľského kráľa Stanislawa Poniatowského, bývalého milenca Kataríny Veľkej, o pripojenie Poľska k Rusku.

Katarína II. Veľká (1729 – 1796)

Ruská imperátorka v rokoch 1762 až 1796. Keď Móric Beňovský v boji proti Rusom na strane Barskej konfederácie padol do ruského zajatia, dekrétom cárovnej Kataríny II. Veľkej bol odsúdený na doživotné vyhnanstvo na Kamčatke. Beňovskému sa podarilo na čele vzbúrencov utiecť z Bolšerecka na Kamčatke a úspešne sa preplaviť až do čínskej provincie Macao. Rusi na čele s Katarínou II. naďalej vnímali Beňovského ako nepriateľa a potenciálne nebezpečenstvo, až kým nezomrel.

Ludovít XV. (1710 – 1774)

Francúzsky kráľ v rokoch 1715 až 1774. Na základe Beňovského námorných, ale aj vojenských a veliteľských skúseností počas plavby z Kamčatky cez severný Tichý oceán až do provincie Macao, kde vstúpil do francúzskych služieb, vymenuje Ludovít XV. 30. decembra 1772 v Paríži Mórica Beňovského za plukovníka a veliteľa oddielu dobrovoľníkov. Dostáva dekrét od francúzskeho kráľa, ktorý ho splnomocňuje založiť na Madagaskare francúzsku vojenskú a obchodnú základňu. Na základe tohto dekrétu pôsobí na Madagaskare vo francúzskych službách v rokoch 1774 až 1776. V národnom archíve v meste Port Louis na ostrove Maurícius sa nachádza sedemnást šanónov rukopisov a agendy o Beňovskom z obdobia jeho pôsobenia na Madagaskare. Záznamy o ňom nájdeme aj v národnom archíve v Antananarivo na Madagaskare.

Ludovít XVI. (1754 – 1793)

Francúzsky kráľ v rokoch 1774 až 1792. Po návrate Beňovského z Madagaskaru v roku 1777 udeľuje Ludovít XVI. Mórica Beňovskému vojenskú hodnosť generála Francúzska a doživotnú rentu za jeho zásluhy a službu pre Francúzsko na Madagaskare.

Giacomo Casanova (1725 – 1798)

Taliansky spisovateľ, dramatik, básnik a cestovateľ. Giacomo Casanova a Móric Beňovský sa stretli v druhej polovici roka 1783 v belgických kúpeľoch Spa. Casanova opisuje stretnutie s energickým uhorským šľachticom, ktorý s vášňou rozprával o Madagaskare. Generačne starší Casanova zatúžil vycestovať s Beňovským na Madagaskar a ochutnať krásu a pôvaby tamojších žien.

Mária Terézia (1717 – 1780)

Uhorská kráľovná v rokoch 1740 až 1780. V roku 1778 po návrate Mórica Beňovského z Madagaskaru mu Mária Terézia udeľuje titul grófa a vylepšuje jeho rodový erb o motívy, ktoré súvisia s jeho námornými plavbami a Madagaskarom.

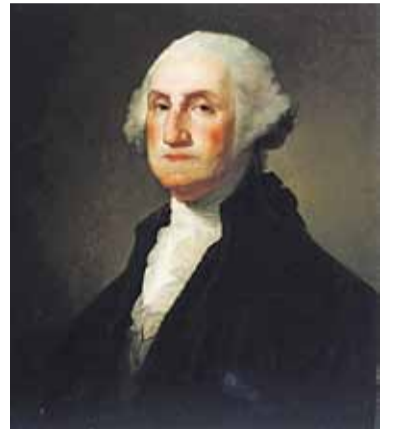
Jozef II. (1741 – 1790)

Syn Márie Terézie a jej nástupca, od roku 1765 spoluvládca Uhorska, kráľ Uhorska až do svojej smrti. V roku 1783 udeľuje Mórica Beňovskému výsadnú listinu, v ktorej ho splnomocňuje ako guvernéra založiť na Madagaskare kolóniu, ktorá by podliehala Viedni. Beňovský predkladá na cisárskom dvore vo Viedni Jozefovi II. unikátny projekt vodnej cesty spájajúcej Viedeň a Bratislavu s Jadranským morom.

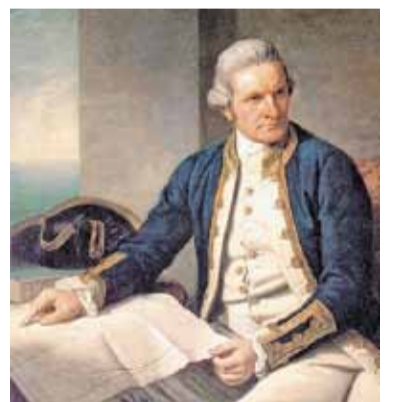
Benjamin Franklin (1706 – 1790)

Americký filantrop, diplomat, vynálezca a objaviteľ, spoluzakladateľ USA, americký veľvyslanec vo Francúzsku (1776 – 1785). Po návrate z Madagaskaru v roku 1777 sa Beňovský v Paríži zoznamuje s Benjaminom Franklinom, americkým veľvyslancom v Paríži. Napriek výraznému vekovému rozdielu sa stali osobnými priateľmi, v Paríži hrávali spolu šachy a vzájomne sa inšpirovali. Franklin mu postupne otvára dvere do amerických obchodných a politických kruhov. V roku 1784, keď Beňovský odchádza na lodi Intrepid z Baltimoru, ostáva Zuzana Beňovská, ktorá bola v pokročilom štádiu tehotenstva, v Baltimore pod ochranou Benjaminu Franklinu. Po Beňovského tragickom smrti na Madagaskare (1786) Franklin zabezpečí pre Zuzanu návrat domov z USA cez Atlantický oceán až do Beckovskej Viesky.

George Washington (1732 – 1799)

Hlavný veliteľ americkej armády a prvý prezident USA v rokoch 1789 až 1797. V amerických archívoch je zachovaná korešpondencia, sedem listov z obdobia rokov 1782 až 1783 medzi Mórica Beňovským a Georgeom Washingtonom, vtedy hlavným veliteľom americkej armády. Washingtona zaujal Beňovského projekt podpory boja za nezávislosť USA proti Angličanom, v ktorom Beňovský navrhoval najat' v Hesensku tisíc bojovníkov, prepraviť ich do USA a zapojiť do bojov za americkú nezávislosť. Vďaka americkým kontaktom a obchodnej spoločnosti Messonier a Zollicherer v roku 1784 štartuje z amerického mesta Baltimore Beňovského posledná misia na Madagaskar.

James Cook (1728 – 1779)

Významný britský objaviteľ, výskumník a moreplavec. Jamesovi Cookovi sa pripisuje ako Európanovi prvenstvo pri objavovaní severného Tichého oceánu. Cookova výprava pri vylodení na jednom z Aleutských ostrovov našla ruského vyhnanca Izmailova, ktorého tam pri úteku z Kamčatky vysadil Beňovský, čím sám Cook potvrdil dôkaz, že v oblasti severného Tichého oceánu bola loď Mórica Beňovského s utečencami z Kamčatky ešte pred ním.

**Vladimír Dudlák, riaditeľ
Združenia Mórica Beňovského**

FOTO – WIKIMEDIA